

Առեւտրական
Հայապահ
Դպրոցներ
— Լինիցքադ
Արաշտպանութիւն



9(47.925).1941-45'

7595

U-73

Օրվանակար

Հայրենասիր զավակներ

Լինիք բարի քաղաքացիներ.

1940.

9/47.925/27

11-73

Համո՞ւն մեր Սովետական Հայրենիքի.

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՍՏՈՒԳՎԱՅ Է 1961

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԶԱՎԱԿՆԵՐԸ—
ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐ



ԵՐԵՎԱՆ

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏ

1 9 4 6

СЫНЫ СОВЕТСКОЙ
АРМЕНИИ — ЗАЩИТНИКИ
ЛЕНИНГРАДА

(На армянском языке)

Аригиз, Ереван, 1946 г.

ԱՌԱՋԱՐԱՆԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Հայրենական Մեծ պատերազմի ժամանակ
զաժան ստուգումը բացահայտ կերպով ցույց
տվեց Սովետական Միության ժողովուրդների
բարեկամության ամրությունն ու անխորտակե-
լիությունը:

«Մեր երկրի ժողովուրդների բարեկամու-
թյունը, — ասում է ընկեր Ստալինը, — դիմացավ
պատերազմի բոլոր դժվարություններին ու փոր-
ձություններին և է՛լ ավելի կոփվեց ֆաշիստա-
կան զավթիչների դեմ սովետական բոլոր մարդ-
կանց մղած ընդհանուր պայքարում»:

Այդ բարեկամությունը հանդիսացավ թըշ-
նամու՝ ֆաշիստական Գերմանիայի նկատմամբ
տարած մեր մեծ հաղթանակի հզոր գործոններից
մեկը: Այդ ցախտուն կերպով երևան եկավ Լե-

նինգրադյան հոյակապ էպոպեոմ: Ռուսական
մեծ քաղաքը պաշարած գերմանական հրոսա-
կախմբերի դեմ մղած տխրանական պայքարի
օրերին լենինգրադցիները միայնակ չէին: Լենին-
գրադի հերոսների հետ նույն խոհերով, նույն
զգացումներով ապրում էր մեր սովետական մեծ
ամբողջ երկիրը. նրանց օգնում, նրանց մասին
հոգում էին մեր անընդարկելի Հայրենիքի բոլոր
ժողովուրդները:

Սովետական Միության բազմաթիվ ժողո-
վուրդների զավակները՝ ուկրաինացիներ, բելո-
ռուսներ, ուզբեկներ, տաջիկներ, կազախներ,
հայեր, վրացիներ և ուրիշներ՝ գտնվելով լենին-
գրադի ռազմաճակատի զորամասերում և Կարմ-
րադրոշ Բալթիական նավատորմի նավերում,
իրենց ուսւ ընկերների հետ ուս-ուսի տված՝
անձնվիրաբար ու խիզախորեն կռվում էին գեր-
մանական զավթիչների դեմ: Նրանք պաշտպանե-
ցին լենինգրադը, թշնամուն քշեցին դեպի Արև-
մուտք և վերջնականապես նրան ջախջախեցին
Գերմանիայի տերիտորիայում՝ նվաճելով լիակա-
տար հաղթանակը:



Այս գրքույկի մեջ գետեղված են ականարկ-
ներ մեր Հայրենիքի եղբայրական ժողովուրդնե-
րից մեկի ներկայացուցիչների՝ Սովետական Հա-
յաստանի փառապանծ զավակների մասին, որոնք
հերոսաբար պաշտպանեցին լենինգրադը։ Նրանք
լենինգրադի ուրիշ շատ պաշտպանների նման՝
արիաբար ու խիզախորեն կռվում էին թշնամու-
ղեմ, ներդնելով իրենց պատերազմական աշխա-
տանքը թշնամու նկատմամբ տարված մեր ընդ-
հանուր հաղթանակի գործում։

Նրանց սխրագործությունները երբեք չեն
մոռանա լենինգրադցիները, նրանց փառապանծ
գործերով ըստ արժանվույն կհպարտանա Սո-
վետական Հայաստանի ժողովուրդը։

ՄԵԾ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐԸ

Պատերազմում լինում են հզոր ճակատամարտեր, որտեղ բախվում են հսկայական մասսաներ, որտեղ մերկացված թրերը շողացնելով սլանում է հեծելազորը, ուղեկից ունենալով երկնային հեծելազորին՝ կործանիչներին և դաշտերի նոր կալվերգարդերին՝ ծանրազրահ տանկերին. բայց և փոքր ընդհարումների ժամանակ էլ զոհվում են մարտիկներ, ծնվում են հերոսներ:

Պատահական արկից զոհվում են մեծ ճակատամարտերի ողջ դժոխքը տեսած և ամենադաժան գրոհները կրած հրամանատարները: Այդպես զոհվեց անվեհեր ու տոկուն բոլշևիկ մարտիկ Բենիամին Հովհաննեսի Գալստյանը: Լենինգրադի ռազմաճակատում ո՞վ չէր ճանաչում Գալստյանին: Ես հիշում եմ նրան դեռևս Կարելական պարանոցի անտառներում, «Մանհերհայմի գծի» առջև, դաժան սառնամանիքին ու բքին, ցուրտ անտառում՝ մահաբեր կրակի տակ սպիտակֆիննական դօսերի առաջավոր գիծը շրջանցելիս: Ես տեսել եմ նրան Շիմսկի



Բ. Հ. Գալստյան

անտառներում 1941 թվի օգոստոսյան կիսիչ օրերին, տեսել եմ նրան առաջավոր դժու՝ նկայի մոտ գտնվող դաշտավայրի ժանգոտած թփուտներում, որտեղ հեռվում սեին էին տալիս Իժորսկի գործարանի ծխնելույզները և ամեն տեսակի ոռնոցներով օդն էին ճեղքում գերմանական ուժերը:

Գալստյանն այն մարդկանցից էր, որոնց հետ կապվում ես սրտանց: Նա բարի ու կարեկից մարդ էր, անվախ ու վճռական: Ամբողջ հոգով ատում էր վախկոտներին: Նա խոսում էր պարզ, և նրա խոսքերում ժողովրդական ճշմարտություն կար, որովհետև ինքն էլ հենց հասարակ ժողովրդի զավակ էր, մեզ մոտ էր եկել հեռվից՝ ջերմ, Լեոնային Հայաստանից. նրա խոսքերում կար հարավի միշտ հուզող մարդու խառնվածք: Ինչպե՞ս էր նա սիրում քաջ, տոկուն մարդկանց: Նրա ծոցատեարում միշտ գրված էին լինում նոր անուններ և հասարակ դեպքեր, և այդ անուններն ու դեպքերը նրա մոտ քիչ չէին: Նա հիշում եմ մի այսպիսի խոսակցութուն: Նրա ոճը յուրատեսակ էր, մտերիմ ու հասկանալի: Նա ասում էր.

— Գրիր, խնդրեմ, սա մի այնպիսի կտրիճն է, որոնցից քչերը կան: Տե՛ս, թե ինչ է արել նա: Նա ամենից առաջինը, հասկանում ես, ամենից առաջինը գերմանացիներին կրնկակոխ հետապնդելով՝ ներխուժեց Սուլցի, ամենից առաջինը գրավեց անոդորոմը: Վաշտի հրամանատարը վիրավորվեց, նա ասում է. «Ես եմ հրամանատարը», նրանց առաջ է տանում, խփում է կսէսականներին, քշում է: Նա այդպիսի մարդ է, խնդրում եմ, նրան գրի առ հիշողության համար: Նա կոմերիտական Ալեքսեևն է՝ Նիկոլայ Ալեքսանդրովիչը...

Մի ուրիշ անգամ, երբ խոսում էին երևակայական և իսկական խիզախության մասին, նա ասաց.

— Բայց գիտես ինչ. ա՛յ, ինձ մոտ կա մի քաղղեկ՝ Գուբկոն: Առանձնակի ոչինչ չունի: Նրա գործը — ռազմամթերք տեղափոխելն է: Աննկատելի մի գործ: Այնտեղ կրակում են, իսկ դու տեղափոխիր: Հիմա ի՞նչ կասես, կտրիճ է նա, թե ոչ: Դե եկ, գուշակիր: Իսկ ես քեզ կասեմ, որ նա կտրիճ է: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ եթե ռազմամթերք չկա՝ գործողությունը կարող

է կանդ առնել. ուշացաւ՝ ռազմամթերքը՝ դըժ-
բախտություն կ'ապտահի, սիրելի'ս: Իսկ եթե
դրանք փոխադրում ես կրակի տակ՝ անհրաժեշտ
է ամուր բնավորություն: Իսկ եթե ամեն օր
առավոտից մինչև երեկո կրակի տակ փո-
խադրես՝ քանի՞ ամուր բնավորություն պետք է
ունենաս: Մտածիր ու ասա՛. նա երբե՛ք ո՛չ մի
անգամ չի ուշացրել ռազմամթերքը: Նա կտրիճ
է, այ քեզ իսկակա՛ն աշխատանք:

Գալստյանին անկեղծորեն սիրում էին մար-
տիկներն ու հրամանատարները, և նրան չէր
կարելի չսիրել: Նա մահացաւ բլինդաժի մեջ
ուղղակի ընկած արկից: Դա ակնթարթային, բայց
անարդարացի մահ էր: Նա մարտի համար
ստեղծված ռազմիկ էր: Մարտական դադարի ժա-
մանակ պատահական մի արկ ճակատագրական
դարձաւ նրա համար: Գալստյանի անունը մենք
կ'մտցնենք հերոսների՝ Լենինգրադի պաշտպան-
ների անջնջելի ցուցակում. և կհիշենք նրան ընդ-
միշտ, որպես մեր մեծ քաղաքի սքանչելի հայ-
րենասերի:

ՆԻՎՈՒԱՅ ՏԵՆՈՆՈՎ.

(„Дешноградский год“ գրից):

ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

Նամակն ստացվել էր հեռվից: Այդ նամակը գրել էր ընկեր Կուզմինը: Հինգ տարի շարունակ Կուզմինը եղել էր Լենինի շքանշանակիր 70-րդ, այժմ 45-րդ Գվարդիական դիվիզիայի Կարմրադրոշ հաուբիցային գնդի կոմիսարը: Մի այլ հեռավոր ռազմաճակատից Կուզմինը ողջուն ուղարկելով հարազատ դիվիզիային՝ հարցնում է.

«Ո՞րտեղ է հիմա մեր մարտական կոմիսար ընկեր Գալստյանը: Ասացեք, որ մենք հաճախ հիշում ենք նրան: Հիանալի՝ մարդ է: Սեր դեպի մարտիկը և հոգատարութունը նրա նկատմամբ՝ Գալստյանի մոտ անխզելիորեն զուգորդվում է թշնամու հանդեպ ունեցած հրաբորբոք ատելության հետ»:

Ահա հակիրճ և ճշգրիտ բնութագիրը փառապանծ դիվիզիայի ղեկավարներից մեկի, որ նրա հետ անցել է մարտական մեծ ուղի:

Ի՞նչ էր հիշել Կուզմինը, երբ գրել էր այդ նամակը: Կոյվիստո-Բիերկայի մոռյլ ժայռե՞րը, թե՞ պատերազմից հերկված Սուլցի դաշտերը:

...70-րդ դիվիզիան ճեղքում էր սպիտակֆինների ամրացված շրջանը Կոյվիստո թե-
րակղզում: Սպիտակֆինները շատ լավ էին հաս-
կանում «Կոյվիստյան սեպի» ստրատեգիական
նշանակութունը: Նրանք այդտեղ թարմ ուժեր
էին փոխադրել, և թվական գերակշռութունը
նրանց կողմն էր:

Փետրվարի լույս 26-ի գիշերը շատ քարդ
դրութուն ստեղծվեց: Սպիտակֆինները անընդ-
հատ հակազրուհում էին մեր ստորաբաժանման
վրա, իսկ Գորդեևի հրետանային դիվիզիոնում
արկերը վերջանալու վրա էին:

Խավար, սառնամանիք գիշեր էր: Շտաբում
մարդիկ տափնապային տրամադրության մեջ
էին: Ընկեր Նրեմիշևը թեքվել էր քարտեզի վրա:
Նրա դեմքը մռայլ էր: Եվ հանկարծ մի հատուկ
և ուրախ ձայն հարցնում է.

— Ինչպե՞ս են գործերը, ընկե՛ր պետ:

Արագ կերպով գետնափոր տնակն է մտնում
ընկեր Գալստյանը: Նրեմիշևը դիվիզիայի կոմի-
սարին զեկուցում է դրության մասին:

— Մեր առաջավոր գիծը ճեղքելու վտանգ
կա...

— Գիտե՛մ,— ասում է Գալստյանը:

Նա մոտենում է քարտեզին.

— Ահա այստեղ, Մայսալա գյուղից հարավ:

— Միանգամայն ճիշտ է, ընկեր կոմիսար, թեև դա քարտեզի վրա չի երևում...

— Ես հենց նոր այնտեղից եմ գալիս: Մայսալայի մոտ հարկավոր է մարդիկ ուղարկել՝ կոմունիստներին: Ուղարկեք նրանց հետ ուտելիք և օղի: Մեր մարդիկ մրսում են, նրանց պետք է տաքացնել: Իսկ դուք, ընկե՛ր Կուզմին, անմիջապես մեկնեցեք թիկունքը և անձամբ կազմակերպեցեք արկերի փոխադրումը:

— Հրամանը կկատարվի, ընկե՛ր Գալստյան:

— Իսկ հիմա լսեցեք իմ բարի խորհուրդը, մի ձի թամբեցեք և հույս մի՛ դնեք մեքենայի վրա: Այսպիսի եղանակին մեքենան կմատնի, իսկ ձին երբեք չի՛ դավաճանի:

Կուզմինն այդպես էլ արավ: Շուտով նա մեր թիկունքումն էր և առավոտյան ժամը հինգին բեռնատար մեքենաներով արկերն արդեն փոխադրված էին:

— Հարձակումը շարունակե՛լ, կոտրե՛լ թշնամու դիմադրությունը, կոտորել, ի՛նչ գնով

էլ լինի, թշնամուն շարտել սառույցի վրա, —
հրամայեց Գալստյանը:

Սպիտակֆինների ռազմաճակատը ճեղքվեց
և՛ Մայսալայում, և՛ Կերիում, և՛ Վատնուորիում:
Ֆիններին սեղմեցին դեպի ծովածոցը, շարտեցին
ներանց սառույցի վրա, որտեղ թշնամու խմբավո-
րումը վերջնականապես ջախջախվեց:

...Դիվիզիան մայր ցամաքի վրա է: Մեր
ստորաբաժանումներից մեկը հարձակվում էր
Նիսալախտիի վրա՝ նպատակ ունենալով կտրել
Վիբորգ—Հելսինկի խճուղին: Անտառում, ձյու-
նածածկ կաժանի վրա մենք նկատեցինք մի ան-
շարժ մարմին: Մոտենալով տեսանք, որ գլուխն
անջատված է իրանից: Մեր խիզախ հետախույզ
ավագ, ընկեր Իվանովի ծանոթ դիմագծերը... Իր
գազանությամբ թշնամին գերազանցել է ամեն
ինչ: Ցնցված, մենք լուռ կանգնել էինք մարտիկի
դիակի մոտ:

— Վրեժխնդի՛ր լինել... Մահվան փոխա-
րեն մա՛հ...

Մենք բարձրացրինք գլուխներս:

Մեզ մոտ կանգնած էր դիվիզիայի կոմի-

սարը: Բարձրահասակ, սպիտակ քողարկող խա-
լաթով, նա բարձրացնելով ձեռքը, կրկնեց խիստ
երդուժը:

Այնուհետև նա հրամայեց.

— Լցնե՛լ տանկերի հրանետները:

Կրակի լավայի հեղեղ էր ժայթքում մեր
հրանետ տանկերից: Գարշահոտ, սև ծուխ էր
բարձրանում թշնամու դիակներից: Ոչ մի բան
չէր կարող փրկել սպիտակֆիններին: Մենք գրա-
վեցինք Նիսալախտին:

Ահա այդպես ընդմիշտ մեհ և ուժեղ էր
մնացել դիվիզիայի մարդկանց հիշողության մեջ
նրանց կոմիսարը, որը երգվել էր սիրել իր ժո-
ղովրդին և ատել թշնամուն:

— Նա ջերմ սիրտ ունի,—ասում էին կար-
միրբանակայինները:—Նրա սիրտը հրանետի պես
տաք է:

Նոր գւժգնութեամբ հնչեց Գալստյանի ձայ-
նը Հայրենական պատերազմում:

Դիվիզիան շարժվում էր դեպի Սուլցի: Նա
գնում էր արկերից քարուքանդ եղած ճանապարհ-
ներով: Թշնամու օդային հարձակումներից աչր-
վող գյուղերը ջահի նման լուսավորում էին ուղին:

1107
Գալստյանն իջավ մեքենայից: Նա հանեց
դիվարիկը և աշգրիտ բաց գլխով անցավ արշու-
նաքամ եղած գյուղի միջով, կարծես հրաժեշտ
տալով զոհված ընկերոջը:

— Տեսե՛ք,— ասում էր Գալստյանը կար-
միրքանակայիններին:— Ահա սա գերմանացիներն
են արել:

Դիվիզիայի շտաբը Մեդվեդովն է: Գալս-
տյանը գնում է գնդերը, գումարտակները, վաշ-
տերն ու դասակները, հավաքում է կոմունիստ-
ներին: Նա ոչ միայն իր բարձր պաշտոնի շնոր-
հիվ իրավունք ունի կոմունիստներին սովորեց-
նելու, որ առջևում լինեն, համարձակ նայեն
մահվան աչքերին, մահից էլ ուժեղ լինեն, նա ի-
րավունք ունի մարդկանց անվեհերությու-
ն սովորեցնել, որովհետև նա ինքն է արհամարհում
վտանգը, երբ գործը վերաբերում է Հայրենիքի
պաշտպանությանը:

Գալստյանն անողորք էր թշնամու հանդեպ:
Նրա ջերմ սիրտը պահանջում էր, որ ամեն օր
դիվիզիան լուր ստանա հարյուրավոր սպան-
ված գերմանացիների մասին:

— Որքա՞ն է,— հարցնում էր Գալստյանը հրամանատարներին:

Եվ նրանք պետք է ճիշտ պատասխան տալին, թե ո՞րքան զերմանացի էր ընկել մեր կրակից:

Երջանիկ և հուզված Գալստյանը գալիս էր շտաբ: Նա ուներ իր անձնական գրանցումները՝ զերմանական ճիվաղներին ներկայացվող Լենինգրադյան դիվիզիայի ատելության հաշիվը: Սակայն դրանք միայն անձնական գրանցումներ չէին:

— Ես դրանք ցույց կտամ մեր թանկագին ընկերոջը և ղեկավարին՝ Անդրեյ Ալեքսանդրովիչ ժդանովին: Այդ հաշիվը կուրախացնի Լենինգրադի բոլշևիկների ղեկավարին:

Մի մարտից հետո Գալստյանը մեկնեց բուժսանդոմարտակ և իր մոտ կանչեց բժիշկ Չառաովին.

— Ձե՞զ մոտ է վիրավոր կարմիրբանականին հարլամովը:

— Հիմա կիմանամ, ընկե՛ր կոմիսար:

Բժիշկն իմանում և զեկուցում է.

— Այո՛, այստեղ է, ընկե՛ր կոմիսար: Նրան արդեն վիրահատել են:

— Ուրեմն սա բարի եղեք հանձնել նրան։
Սրա մեջ մի քիչ քաղցրավենիք կա, կինս է ու-
ղարկել։— Գալստյանը մի ընկեր լռեց։— Գիտեք,
ես տեսա, թե ինչպես կարմիրբանակային հար-
լամովը միայնակ մենամարտում էր գերմանա-
կան մի տանկի հետ և հաղթող դուրս եկավ։
Տանկը ամբողջ սրիկաների անձնակազմով այր-
վեց (և մի քիչ էլ լռելուց հետո)։— Ահա՛ այս-
պես պետք է սովորեցնենք բոլոր մարդկանց
կռվել և կրաւնանք գվարդիականներ։

Բենիամին Հովհաննեսի Գալստյանը կենին-
գրադի հավատարիմ պաշտպանն էր։ Արևավառ
Հայաստանի այդ զավակը բոլոր կերպով սիրեց
մեր հյուսիսային մայրաքաղաքը։ Դիվիզիայում
նա անդադար կրկնում էր.

Հիշեցեք, որտեղ էլ լինի ձեր տունը, կե-
նինգրադին սպառնացող վտանգը սպառնալիք է
ձեր տանը։ Կենինգրադը մեր տունն է, կենին-
գրադը մեր ընտանիքն է, կենինգրադը մեր Հայ-
րենիքն է։

Գալստյանը աճեցրել է գվարդիական քաղ-
աշխատողների մի շարան։ Մեկ էլ խորը գիշե-
րին կլսես, թե ինչպես դիվիզիայի կոմիսարը խո-

ստամ է քաղղեկի հետ: Յերեկով նա ներկա է եղել մարտիկների հետ քաղղեկի ունեցած զրույցին, իսկ այժմ իր դիտողություններն է անում:

— Դուք բոլորը ճիշտ էիք ասում, բայց ես դեռևս գոհ չեմ: Խոսքերը ճիշտ են, բայց դրանք չեն թափանցում հոգու ներսը: Չէ՞ որ ձեր վաշտում կարմիրբանակային Սավչենկոն նամակ է ստացել, որով հայտնում են, թե գերմանացիները նրա որդու ձեռքը կտրել են: Երեխայի լուսանկարը կա հոր մոտ: Եթե ես լինեի քաղղեկը՝ կվերցնեի այդ լուսանկարը, կշրջապատեի կարմիր երիզով և մարտից առաջ ցույց կտայի մարդկանց:— Ահա՛ նա՝ մեր որդին, որին խոշտանգել են գերմանական ավաղակները: Դուք երեխաներ ունե՞ք, — հանկարծ հարցնում է նա քաղղեկին:

— Ո՛չ, ընկե՛ր կոմիսար:

— Ես երեքն ունեմ: Բայց նկատի ունեցեք, որ նրանք ոչ միայն ինձ, այլ ձեզ ևս կհարցնեն, — ինչպե՞ս ես դու կռվել, ինչպե՞ս ես դո՛ւ, որպես կոմսունիստ, մարդկանց մարտի տարել...

Գալստյանը Լենինի շքանշանակիր 70-րդ դիվիզիայի կոմիսարն էր ֆիննական պատերազ-

մում և Հայրենական պատերազմի սկզբի դժ-
վարին ամիսներին: Այն օրերին, երբ Լենինգրա-
դի ռազմաճակատի զորքերը պատրաստվում
էին գերմանացիներին ջախջախել մեծ քաղաքի
պատերի տակ, Գալստյանը նշանակվեց բանակի
Ռազմական խորհրդի անդամ:

* * *

1942 թվի ամռանը հարազատ Լենինգրադի
պատերի տակ մարտական պոստում գտնվեց
Բենիամին Հովհաննեսի Գալստյանը:

Նրան ճանաչում էին Լենինգրադի ռազմա-
ճակատի շատ ռազմիկներ, և բոլորը, ովքեր
նրան ճանաչում էին, սրտանց սիրում էին կրա-
կոտ ու տոկուն այդ բոլշևիկին, որի անվեհեր
սիրտը միշտ այրվում էր Հայրենիքի անշեշ սի-
րով և թշնամու նկատմամբ տաժաժ ատելու-
թյամբ:

ՍՍՌ Միության Ժողովրդական Կոմիսարնե-
րի Սովետի 1942 թվի դեկտեմբերի 6-ի որոշ-
մամբ Բենիամին Հովհաննեսի Գալստյանին
շնորհվեց զեներալ-մայորի կոչում:

Ա. ՌԱՋԵՆ

ԱՌՋԵՎՈՒՄ ՀԱՅԿ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆՆ Է

I

Լենինգրադը շրջափակող թշնամու դիրքերը ճեղքելու համար մղված մարտերի անմոռանալի օրերին էր:

«Շուշան» կոչված պուրակի հյուսիսային ծայրում, խրամի մեջ, պառկած էին գումարտակի հրամանատար Բաննիկովը և նրա քաղաքական գծով տեղակալ Հայկ Մելքոնյանը:

— Իրադրությունը պարզվեց, — մտածկոտ ասաց Բաննիկովը: — Անտառում հրետանին չի բացաղատվի: Իսկ գերմանացիները ավանի շուրջը զգուհներ և կասրոնիւրներ ունեն: Գլխի ընկա՞ր:

Որոշվեց գերմանական պաշտպանությունը ճեղքել ականանհետների և հակատանկային հրացանների կրակով: Որոշվեց կրակային հզոր հարվածով ավանում թաքնված գերմանացիներին շշմեցնել, կտոր-կտոր անել և գետնի մեջ թաղել:

Խոսքոտ ձայնով ծղրտում էին հեռախոսները: Ծառերի արանքով արագ դեռ ու դեռ էին վազում կապավորները: Վաշտերից մեկն առաջացավ դեպի աջ թևը և պառկեց փոսում: Գումարտակը պատրաստ էր մարտի: Եվ շուտով մարտը սկսվեց:

Հեքիաթային թռչունի պես երկինք սուրաց հրթիռը: Եվ հանկարծ տաղնապալից այն լուծվեանը, որ լինում է միայն պատերազմում, փոխարինեց հրաձգության զրնգացող և սոնացող որոտը:

Կրակն սուրբ շլացուցիչ կերպով փայլատակեց և խրվեց թշնամու ամբույթյունների խորքը: Ականաձիղները ավանի վրա թափեցին հազար երեք հարյուր ական, և բոսորագույն բոցը բարձրացավ աների վրա. ֆրիցները դեռ ու դեռ ընկան, սկսեցին վազվզել և մահացու խոցված՝ ընկան ձյան վրա:

Եվ թշնամու կրակային դիմադրությունը, ալիք-ալիք թուլանում, դադարում, խաղաղվում էր:

— Դե՛հ, դրո՛հելու պահը մոտ է, — ասաց կակապիտան Բաննիկովը:

Եվ ահա հենց այստեղ լավեց մի այնպիսի
խլացողիչ որոտ, որ թվում էր թե բուն հողը
անտանելի ցավից ոռնաց։ Կապիտանը հենվեց
առվի եզրին և ձեռքով ամուր սեղմեց արյունա-
հոս վերքը։

— Է՛խ, մի՞թե իմ բաժինս կուվեցի,— վշտա-
լից հառաչեց նա։— Սակայն ճարս ինչ- ընկե՛ր
Մեկքոնյան, գումարտակի հրամանատարությունը
քեզ վրա վերցրու։

Մեկքոնյանը գրոհի ազդանշան տվեց և
գրոհային խմբերը հարձակվեցին գերմանական
դզօտների վրա։ Նրա հետ կողք-կողքի ընթանում
էին զրահահարները։ Ֆաշիստական ախանա-
նետները խփում էին անտառային պահակատան
ետեից։ Նրեք կրակոց։ Եվ պահակատունը բո-
ցավառվեց։ Գերմանացիները փախան դեպի
ավանը, բայց Մեկքոնյանը հրամայեց մարտիկ-
ներին նրանց ճանապարհը կտրել։ Նրեսունութ
Ֆրից գերի վերցվեցին։

Արդեն շրջապատվել և ոչնչացվել էին թշնա-
մու մի քանի դզօտ։ Արդեն բացատով սողում
էին մեր հրաձիգները։ Նույն ժամին Մեկքոնյա-
նին հաղորդեցին, որ աջից գործող հարևանները

գրավեցին գերմանացիների թեալին հենակետը։ Իսկական ժամանակն էր, որ նա էլ թողնի անտառի ծայրում գտնվող նեղլիկ խրամատը և իր գումարտակը գրոհի տանի։

— Առաջ, կտրիճներ։ Կռվեցե՛ք մինչև վերջին ֆրիցը,— աղաղակեց Մեկքոնյանը։

— Հա՛յկ, ասաց նրան Բաննիկովը,— ոտներս դեռ քայլում են, աչքերս դեռ թշնամուն տեսնում են։ Վայել չէ ինձ լաղարեթում պառկելը։

— Դու վիրավորված ես, բժշկվի՛ր և մի՛ վշտանա...

— Չէ՛ որ կենինգրադը ևս ամբողջովին ծածկված էր վերքերով,— ասաց նա,— բայց դիմացա՛վ։

Մեկքոնյանի համար դժվար էր բարեկամին նեղացնել։ Բայց նա հաստատուն ձայնով ասաց.

— Ձեր հրամանով գումարտակի հրամանատարը ես եմ։ Առաջադրանքը կկատարվի։ Գնացե՛ք գոսպիտալ։ Կբուժվեք և ապա կսկսեք կռուվել։

Նա սրտադին խոսակցության ժամանակ չունեի։

— Գրոհ, — հրամայեց նա:

Շուտով «ուռան» խլացրեց դնդաքային ճարձատյունը. հրաձիգներն առաջ սլացան և ճարձակվեցին գերմանացիների վրա:

Գոմարտակը սրբնթաց գրոհով անտառում գրավեց գերմանական պաշտպանության բնադիժը և հանով ավանի ծալքամասին:

Իսկ ավագ լեյտենանտ Իվանովը պառկած էր գերմանական խրամատներից քսանհինգ մետր տարածության վրա և արշուճարամ էր լինում: Իսկ նրա կողքին՝ վիրավոր լեյտենանտ Մոխեհենկոն էր: Մանիտարները երեք անգամ փորձեցին սողալով մոտենալ նրանց, բայց գրնդաքային տեղատարափ կրակը թույլ չտվեց:

— Տերենտև', — առաջ Մեկրոնյանը ավագ սերժանտին, — հիշո՞ւմ ես Սուվորովի խոսքերը:

— Ինչդ զոհվիր, բայց ընկերոջդ փրկիր, — պատասխանեց նա:

— Գնա', — հրամայեց Մեկրոնյանը:

Եվ Տերենտևը շրացավ գիշերային խավարում...

Մեկրոնյանը գիտեր, որ ավանը գերմանական գլխավորության կենտրոնական հանդույցն

է և լավ ամրացված է: Գերիները ցուցմունք էին տվել, որ խնտեղ 20 զգօտ և կապոնիր կա և առնվազն 30 հրանոթ: Բայց ո՞րտեղ են գերմանացիների կրակակետերը: Մելքոնյանն այդ չգիտեր, բայց ճշտիվ պետք է իմացած լիներ դեռ գիշերը, մինչև մարտի սկսվելը: Նա իրավունք չուներ յա-բախտի, կուրորեն գործելու:

Մելքոնյանը որոշեց կրակային հետախուզություն կատարել: Նրա հրամանով զրահահատները դուրս սողացին մեր մարտական պահպանության գծից և առանց նշանոցի կրակ բացին: Գերմանացիները նկատելով կրակոցների վրա հետքերը՝ ոչինչ չհասկացան և անկարգ հրաձգություն սկսեցին զգօտներից՝ լուսածիր գնդակներով: Այդ ժամանակ դիտորդները «որոշում էին» թշնամու կրակակետերը:

Լուսաբացին Մելքոնյանին բերին ավանի կրակային պաշտպանության սխեման: Մելքոնյանի համար բերկրալից լուր էր Տերենտևի զեկուցագիրն, որ հրամանատարներ Իվանովը և Մոխսենկոն արդեն փրկված են: Ապա նա զանգահարեց փոխգնդապետին և պատմեց առաջիկա

մարտի պլանը, ուշադրութեամբ լսեց նրա ցուցումներն ու խորհուրդները:

Երկինքն արեւելքում շառագունել էր: Մարտիկները քնած էին հապճեպ փորված տնակներում, քուիկներում և վրաններում: Քնած չէին միայն ժամապահները, դիտորդները, խոհարարները, հեռախոսավարները: Իսկ Մելքոնյանը նստած էր շշի մեջ խրված մոմի կողքին և նայում էր քարտեզին: Նա շատ բան ուներ խորհելու, որպեսզի արեւի առաջին ճառագայթներին հանգիստ և վստահ դիմավորեր:

II

Առավոտյան մարտը սկսեցին ականաձիգները: Նրանք ավանի վրա թափեցին հազար հինգ հարյուր ական: Շիկացան ականանետների փողերը, մարտիկները բռնրով ձյուն էին լրցնում նրանց վրա: Ականանետային մարտկոցի կրակային հարվածը տառացիորեն գետնին հավասարեցրեց գերմանական խրամատները և հրետանային դիրքերը: Նորից խիզախորեն առաջ էին գնում հրաձիգները: Հանկարծ գերմանական ականանետները կրակի թանձր ալիքով կանգնեց-

րին Ռակովի վաշտը: «Մաների'ր», — գոռաց հեռախոսով Մելքոնյանը:

Մարտի բոցը բորբոքվում էր: Վաշտը կառ-
չեց ավանի ծայրամասին և սկսեց հիտլերա-
կաններին դուրս մղել տներից: Մելքոնյանը
հմտորեն փոխադրում էր ականանետների հա-
մազարկերը մարտի ամենավտանգավոր հատ-
վածների վրա:

Նրա սիրտը լցվեց երջանկությամբ, երբ նա
լսեց բուռն, հրձվալից «ուռան»: Գումարտակը
ներխուժեց գյուղը: Գերմանացիները դուրս էին
վազում խրամատներից ու նկուղներից: Նրանց
խոցում էին սվիններով, շշմեցնում էին նռնակ-
ներով, խփում էին դեմ առ դեմ: Վերջապես
վրա հասավ լուռթյունը: Հաղթանակի լուռթյունը
իջավ ավանի ծխացող փլատակների վրա:

Ամեն կողմից Մելքոնյանի մոտ բերում էին
գերիներ: Պատառոտված և կեղտոտ ֆրիցները
գողի պես շուրջը նայելով՝ առնետների նման
սողում էին ճանապարհով: Երեք հարյուր գերի:
Գրավված է երեսուն հրանոթ և ռազմամթեր-
քով ու պարենով լի պահեստներ:

Բայց ձախ ավանում դեռ գերմանացիներ

կային և Մեկքոնյանը հասկանում էր, որ նրանց չպետք է թույլ տալ, որ ուշքի գան, ռեզերվներ մոտեցնեն: Նա ձայն տվեց մարտիկներին և վազեց ճանապարհով: Այստեղ արդեն հույսը ականանեւոնների, զրահահատների, գնդացիների վրա չէր: Այստեղ մարտադաշտում արդեն գործում էր ռուսական քաջությունը, մարտական համարձակությունը:

Մեկքոնյանը վազում էր դեպի ավանը. նա այնքան մարտիկներ չուներ, որքան խիզախություն: Ֆրիցները չդիմացան, շշմած վազեցին դեպի անտառը, բայց մերոնք հասան նրանց և ոչնչացրին: Շատ ֆաշիստների սև արյունը լերդացավ Մեկքոնյանի հրացանի սվինի վրա:

Գերմանացիների հաշիվն արդեն վերջացած է: Մեկքոնյանը և նրա կապավոր Անխիմովը դանդաղ գնում են դեպի անտառը: Նրանք հանդիպեցին սպիտակ խալաթներով դահուկավորներ: Մերոնք են: Եվ մի րոպե անց Մեկքոնյանը երջանիկ ծիծաղով գրկում էր վոլխովցի մայոր Մեկնիկովին: Անխիմովն ամուր սեղմեց Վոլխովյան ռազմաճակատի անծանոթ մարտիկի ձեռքը:

Լենինի քաղաքի շուրջը եղած գերմանական շրջափակման օղակը ճեղքված էր։ Սինյավինի սառած ճահիճներում իրար հանդիպեցին Լենին-գրադցի և վոլխովցի մարտիկները։ Մեկքոնյանն առաջիններից մեկն էր, որ մտավ Լենինգրադը «Մեծ հողին» միացնող միջանցքը։

Հենց նույն օրը մենք խոսում էինք Անիսիմովի հետ, այն մարտիկի հետ, որը Մեկքոնյանին նայում էր սիրահարված աչքերով։

— Անիսիմով, վաղո՞ւց է Մեկքոնյանը բանակում։ Փորձված սպա է երևում։

— Հյո՛ւ,— ծոր տալով շվացրեց Անիսիմովը։ Նա Հայաստանում շրջկոմի քարտուղար է եղել։ Նա բոլշևիկ է։ Պատերազմը սկսվեց թե չէ՝ նա հրացանը ձեռքը վերցրեց...

III

Մեկքոնյանը կանգնած էր բլուրի վրա։ Մարտական եռուզեռի առատ քրտինքը պատել էր նրա թուխ դեմքը։ Նա կանգնած էր այն հսկայական, հզոր, ամսից-ամիս անդադար ստեղծվող գերմանական ամբարտակի վրա, որն օղակել

էր Լենինգրադը: Այստեղ սովետական «մեծ» հողը միացել էր ազատագրված քաղաքին:

— Զեկուցեցե՛ք փոխգնդապետին, — առաջ Մելքոնյանը, — որ առաջին գումարտակը կատարել է նրա հրամանը:

Այսպես սկսեց իր հարձակման ուղին Հայկ Մելքոնյանը: Այն ժամանակվանից ի վեր նա շատ ուղիներ է անցել: Նա Լենինգրադի մոտ գերմանացիների ջախջախման և էստոնիան գերմանական զավթիչներից ազատագրող հերոսներից մեկն է:

...Ծուռկի բերված հիտլերյան Գերմանիայի հողում նա ավարտեց իր արշավը: Հայկ Մելքոնյանը միշտ և ամենուրեք առջևումն է գլուխը:

Մայր Ա. ՄԻԽԱԵԼՈՎ,
Խապիթան Վ. ՎԱՍԻԼԵՎՍԿԻ

ՍԵՐԳՈ ՂԱԶԱՐՅԱՆԻ ԲՆԱԳԻԾԸ

Մեծ մարտերը՝ ամեն մի մարտիկ շահում է իր բնագծում, իր ուղղությամբ։ Մենք կպատմենք, թե ինչպես է մարտնչել Լենինգրադի համար խիզախ կարմիրբանակային Սերգո Ղազարյանը Լենինգրադի ճանապարհը գերմանացիների առջև փակող Պուլկովյան սարի հարավային լանջում տեղի ունեցած մարտական գոտեմարտերից մեկում։



Երկրորդ դասակն առաջ էր շարժվում։ Վերավոր դասակի հրամանատարին փոխարինած կարմիրբանակային Սերգո Ղազարյանը բերկրալի հուզմունքով դիտում էր, թե ինչպես ճշտորեն են կատարվում իր հրամանները, թե ինչպես մարտիկները կրակով իրար լավ քողարկելով՝ վազեվազ մի բլրակից մյուսն են անցնում և մոտենում գերմանական խրամատներին։

Առաջին և երրորդ դասակները, որոնք թևե-

րից հարձակվում էին երկրորդ դասակի հետևից,
և ա մնացին: Գերմանացիներին հաջողվեց Ղա-
ղարյանի դասակը վերցնել կրակն օդակի մեջ:
Ֆաշիստները կրակում էին ականանետներից,
դնդացիներից, ավտոմատներից և հրացաննե-
րից:

— Խրամատավորի՛ւ, — հրամայեց Ղաղա-
րյանը:

Գերմանացիները չէին կարող նշանոցային
կրակ վարել, բայց և այնպես կարողացան շար-
քից դուրս բերել մի քանի մարտիկ:

— Ի՞նչ անել, — մտածում էր Ղաղարյանը:
Մտքերն արագ հաջորդում էին իրար: Նվ նա ո-
րոշեց համարձակորեն կենաց և մահու կռվի
բռնվել բազմաթիվ թշնամու հետ:

— Ավելի՛ լավ քողարկվել: Կենտ-կենտ կրա-
կոցներով անվրեպ խփել ֆաշիստներին, — ան-
ցավ շղթայով Ղաղարյանի հրամանը:

Գերմանացիները շշմեցին. ամեն կողմից
կրակային օդակն ընկած սովետական մարտիկ-
ների խումբը ոչ թե հանձնվում, այլ անհավասար
մարտի էր բռնվում:

Խրամատից դուրս նայեց գերմանական մի

ավտոմատավոր: Ղազարյանն ավտոմատով նշան
բռնեց նրան և կրակեց: Գերմանացին ընկավ:
Կապավոր Նեմինը սպանեց մի երկրորդ ֆաշիս-
տի: Հիտլերականներն ազազակով դուրս թռան
խրամատներից և ավտոմատային կրակ թափե-
լով՝ նետվեցին խիզախների վրա, նրանց գերի
վերցնելու կամ կոտորելու մտադրությամբ: Գեր-
մանացիների վրա սլացան նռնակներ, ուժեղա-
ցավ մեր ավտոմատային կրակը: Գերմանացիներ
ընդհանրեցին: Նրանց համար անհասկանալի
էր, թե ինչու կարծես մահվան գտտապարտված
սովետական մարտիկները չեն ցանկանում անձ-
նատուր լինել, այլ դիմադրում են: Ֆաշիստներն
այդ հատվածի վրա ականատեսության կրակի տա-
րափ թափեցին, ապա նորից փորձեցին դրոհել
խիզախների բնագծի վրա և դարձյալ նրանց
գլխին ուժեղ կրակ տեղաց:

— Ո՛րեւ, հանձնվի՛ր, — սկսեցին գոռալ
ֆաշիստները՝ գլուխները չբարձրացնելով հո-
ղաթմբից:

— Լոեցե՛ք, չշարժվե՛ք, — հրամայեց Ղա-
զարյանը իր մարտիկներին, իսկ ինքը զգառո
հետևում էր թշնամու խրամատներին:

Ճակատից գերմանացիները դրել էին վեց ավտոմատավոր, իսկ թևերից՝ երկու սնայպեր:

— Պառկե՛լ և չբարձրանա՛լ, նորից հրաման տվեց Ղազարյանը: — Կռվե՛լ մինչև վերջին փամփուշտը: Նռնակները թողնե՛լ պաշարի համար:

Մարտը ոչ մի րոպե չէր դադարում: Գերմանական ավտոմատավորները և սնայպերները փոխում էին դիրքերը՝ աշխատելով կոտրել խիզախ ռազմիկների դիմադրությունը:

Այսպես անցավ մեկ օր: Վրա հասավ լուսավոր գիշերը: Օղակման մեջ ընկած Ղազարյանի մարտիկներին օգնություն հասցնել չկարողացան:

Կես գիշերին Ղազարյանը հրամայեց կապավոր նեմինին՝ հասնել մերոնց մոտ և օգնություն բերել:

Նեմինը դեռ երեք մետր էր սողացել, երբ նորից սկսեցին ոռնալ գերմանական ահանները. դրանք շատ մոտ էին պայթում: Վիրավորվեց նեմինը, վիրավորվեց ջոկի հրամանատար Կուրմամբեկովը, ուսից վիրավորվեց նաև ինքը՝ Ղազարյանը: Ուշադրություն չդարձնելով իր վերջին՝ Ղազարյանը կապեց նեմինի գլուխը: Ծանր

վիրավորված Կուրմամբեկովը կամաց տնքում էր: Գերմանացիները վճռեցին, որ այժմ սովետական մարտիկներն արդեն չեն դիմադրի, և նորից դուրս եկան խրամատից, սողացին դեպի տնքացող Կուրմամբեկովը, որը դժուարեց քիչ հեռու էր ընկած:

— Ո՛չ, իժև՛ր: Նա նրան ձեռ չեմ տա,— շշնջաց Ղազարյանը:

Նա վերցրեց ավտոմատը, բայց տեսավ, որ ալանի բեկորով այն վնասվել է: Այդ ժամանակ Ղազարյանը մի փոքր բարձրացավ և գերմանացիների վրա նետեց երկու նռնակ: Մի հիտլերական սպանվեց, երկուսը վիրավորվեցին, մնացածները փախան:

Այդ միջոցին Ղազարյանին նշան բռնեց գերմանական մի սնայպեր: Գնդակը դիպավ պաշտաակին: Սերգոն ավելի ևս խորը թաղվեց հողի մեջ: Գնդակները գնալով ավելի հաճախ էին սուլում նրա գլխի վերևը: Չորս գնդակ դիպավ պաշտաակին, ծակեց կոտեղովը, չոր սպիրտով լի տուփը, բայց Ղազարյանին չդիպավ: Գերմանական սնայպերը հավանաբար կարծեց,

թե սովետական մարտիկն արդեն մեռած է: Նա մի քանի զնդակ ևս կրակեց և լռեց:

Գիշերը Նեմինը ուշագնաց եղավ, սկսեց զանոնցել և ցնցվել: Գերմանական ավտոմատավորները նրան նկատեցին: Հերթազարկերից մեկը դիպավ Նեմինին: Նա առանց ուշքի գալու մեռավ: Ղազարյանը մոտեցավ նրան, համբուրեց ընկերոջ շորացած շրթունքները և շշնջաց.

— Մնա՛ս բարե, ընկե՛ր: Իսկ մենք դեռ կրկովենք: Իմ մարտիկներից և ո՛չ մեկին ոչ մեռած և ոչ էլ կենդանի ձեզ չե՛մ տա, ֆրիցներ: Բնագի՛ծն էլ չեմ տա:

Երկնքում ամպեր երևացին, ապա կուտակվելով ծածկեցին լուսնի երեսը: Ղազարյանին սողալով մոտեցավ վաշտի հրամանատարի կապավորը:

— Իսկ մենք արդեն քեզ մեռած էինք համարում,—ասաց կապավորը:

— Թո՛ղ մարդիկ ուղարկեն: Գրաված բնագծից չեմ հեռանա: Գերմանացիներին կարելի է խրամատներից դուրս մղել,— պատասխանեց Ղազարյանը:

Կես ժամ հետո օժանդակ ուժեր հասան և
բնագիծը հաստատապես ամրացվեց:



Ղազարյանը հինգ անգամ վիրավորվեց:

— Զէ՛ որ իմ սիրտն ամուր է,—ասում է
նա և ուրախ ժպտում: —Նա հայկական գրանի-
տից է: Մեզ մոտ գրանիտն մեծ սարե՛ր կան:

Նրա կրծքի վրա փալլում են Կարմիր Դրո-
շի շքանշանը և «Խիզախության համար» մեդալը:

Կալուն զինվորների մասին իր ժամանակին
կեռ Պետրոս Առաջինն ասել է. «Քաջ սիրտը և
սարքին զենքը պետության լավագույն պաշտպա-
նությունն է»: Լենինի մեծ քաղաքի համար մրդ-
ված մարտերում Սերգո Ղազարյանը իրեն ցույց
տվեց որպես քաջ զինվոր:

Մայր Ա. ԲՐՈՒՄՆԵԶԻՆ
Խոսե Լյուսենան Ե. ՅԱՌՈՎԼԵՎ

ԶՈՐՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

1. Գագիկ Նաայանի նկարները

Վիրավոր մարտիկի մահճակալի մոտ, փոքր սեղանի վրա դրված է մի բաց բլոկնոտ: Իմ ուշադրությունը գրավում է բլոկնոտի մի մատիտանկարը: Լեռնային մի պեյզաժ, առաջին պլանում հանգստանում է արա հագած մի ծերունի հովիվ՝ թաղիքե կլոր գդակը գլխին: Նրա ոտքերի մոտ պառկած են երկու հսկայական գալլ-խեղդ շուն, մի փոքր ավելի վերև արածում է ոչխարների հոտը: Մարտիկից թույլտվություն եմ խնդրում թերթել բլոկնոտը: Հաջորդ էջում նկարված է նատյուրմորտ. սալոր, դեղձ և խաղող, երրորդ էջում՝ հայկական ազգային տարազով մի կին՝ ուսին դրած կժով ջուր է տանում:

— Դուք ի՞նչ է՝ Հայաստանում եղե՞լ եք, — հարցնում եմ գորշ աչքերով ուս երիտասարդին:

— Այդ իմ տետրակը չէ, այդ բոլորը «Արծմիկի» խաղերն են:

«Արծմիկը» քնած է հարեան մահճակալում՝ վերմակը գլխին քաշած: Ես գնում եմ հարեան պալատը կարդալու և երբ մի ժամ հետո վերադառնում եմ՝ տեսնում եմ, որ նա զրուցում է հարեանի հետ: Բավական է մի հայացք գցել «Արծմիկի» բնորոշ թուխ դեմքին, որ հավատաս, թե նա է մատիտանկարների հեղինակը: Գազիկ Եսայանը քսան տարեկան է, երևանցի: Միջնակարգ դպրոցն ավարտելուց հետո նա աշխատել է որպես մոնտյոր տրամվայի պարկում: Բանակ կանչվելով՝ Գազիկ Եսայանը շուտով ոնկավ Կարելական պարանոցը:

— Սկզբում իմ բանը շատ էր գովարանում ռուսերենի պատճառով: Ես լավ էի հասկանում, բայց ինձ վատ էին հասկանում: Սակայն ռադմահակատում, ինչպես դպրոցում, մարդ շատ բան է սովորում: Առաջին օրերն ինձ օգնում էր մեր դասակում ծառայող մի ուզբեկ: Ես նրա հետ խոսում էի ադրբեջաներեն, իսկ նա թարգմանում էր ռուսերեն:

— Ո՞վ է ձեզ «Արծմիկ» անվանել:

Նա ծիծաղում է:

— Իմ հրամանատարը: Գիտեք, Ֆինլանդիայում կան այնպիսի տեղեր, ինչպես մեզ մոտ, բարձր բլուրների՝ ջրվեժներով: Ռուս ընկերները դրանց սար են ասում, իսկ ինձ համար դրանք խհարկե սար չեն: Երբ մոտենում ես այդպիսի սարի՝ հրամանատարը որոշում է հետախուզության գաղարկել: Ես ոտից թեթև եմ, ինձ համար սար բարձրանալը դատարկ բան է. և ահա ես խնդրում եմ ինձ ուղարկել հետախուզության: Մի երկու անգամ նշանակված ժամկետից շուտ վերադարձա և ահա հրամանատարն ասում է. «Այս ի՞նչ է, դու գնո՞ւմ էիր, թե՞ թռչում: Ա՛յ դու, արծվիկ»:

Այդ անունն այդպես էլ կպավ ինձ: Մեր Էֆրեյտոր Պոնոմարենկոն հետո ինձ ասում էր՝ «Գե՛, ախպե՛ր ջան, «Արծվիկ», հիմա պինդ պահիր անունդ: Այդ քո հրամանն է, քանի որ հրամանատարն է տվել: Դու էլ պետք է լավ կռվես, արծվի՛ նման»:

Վերջորդից ոչ հեռու Գազիկ Եսայանը վիրավորվեց: Եսայանի դասակը հաղթահարում էր մի անտառապատ բլուր, որի կատարին դուռ կար:

Այդտեղից ֆինները անընդհատ կրակ էին տեղում: Մեր մարտիկները համառորեն վեր էին մագլցում՝ կառչելով ծառաբներից ու թփերից: Ֆինները շարունակում էին կրակել: Այն ժամանակ հրամանատարը Նսայանին մի այլ մարտիկի հետ ուղարկեց դօտը շրջանցելու:

Դօտը շրջանցելով՝ մարտիկները նրա վրա նռնակներ նետեցին: Ֆիններն ամբռնությամբ դուրս թափվեցին և համարյա բոլորը ոչնչացվեցին:

— Ահա այստեղ էլ ծառի վրայից անսպասելի կերպով սկսեց ճարձատել մի ավտոմատ, — պատմում է Գազիկը: — Ես ոտքից վիրավորվեցի: Մեր հրամանատարը ծառից ֆինն ավտոմատավորին ցած գլորեց: Այժմ իմ զորամասը վաղուց արդեն գտնվում է Վիրորգից այն կողմ, իսկ ես պառկել եմ և շարունակ մտածում եմ, թե ոտս ինձ առաջվա նման ծառայելու է թե ոչ:

— Ձեզ կարող են ծառայել նաև ձեր ձեռքերը՝ եթե չկարողանաք շարքում մնալ, — ասում եմ ես, ցույց տալով նկարները:

Գազիկ Նսայանը շփոթված ժպտում է:

— Նայեցի՞ր: Այդ ես ցանկացել եմ ընկեր-

ներիս ցույց տալ, թե ինչպիսի տեղեր կան մե-
 զանում, ինչ պտուղներ, ինչպես են մեր կանայք
 հագնվում: Իսկ Երևան՝ քրոջս ուղարկված նամա-
 կում նկարում եմ Նեայի վրայից անցնող կա-
 մուրջը, Սուրբ Իսահակի տաճարը և ա՛յն տնե-
 րը, պատուհանից տեսնո՞ւմ եք: Թող իմանա,
 թե ի՞նչ հրաշալի քաղաք ենք մենք պաշտպա-
 նում: Իսկ եթե կարողանալի լրջորեն զբաղվել
 նկարչությամբ՝ ապա կնկարեի մեր մարդկանց:
 Ա՛յ, թեկուզ մեր հրամանատարին: Մարտում
 նրա ամբողջ երեսը լույս է արձակում, և աչքե-
 րում ալնպիսի ուժ կա, որ մարտիկը պատրաստ
 է նրա ետևից անհատակ անդունդը նետվել:
 Ա՛յ, մարդ այգպիսի դեմք պիտի նկարի: Կամ
 մեր մարտիկների դեմքերը: Ամեն մեկն իր քնո-
 րոջ գիծն ունի: Իսկ մարտում նրանք բոլորն էլ
 մի կրակով են վառվում...

— Այդ նրանից է, որ գործն ընդհանուր է,—
 միջամտում է հարևան մահճակալին պառկած
 դորշ աչքերով երիտասարդը,—մտքերն ընդհա-
 նուր են, ոտւս լինի թե ուզեիկ, հայ թե բելո-
 ւուս, ամենքն էլ մի բան են ցանկանում՝ ոչըն-
 չացնել թշնամուն:

— Այդ ճիշտ է, — համաձայնվում է Գաղիկ նսայանը: — Իսկ գործը եթե նկարելուն հասնի՝ ես բոլորին էլ կնկարեի. նրանք բոլորն էլ գեղեցիկ են:

2. Իմ հայրենակիցը

Նս պատմվածք էի կարդում վիրավոր մարտիկների համար մի մեծ սենյակում, որի պատուհանները նայում էին Նեայի վրա: Ընթերցումը վերջացնելով՝ ետ նայեցի: Սենյակի անկյունում մահճակալի վրա պառկած է մի թխադեմ պատանի: Ո՞րտեղ էի տեսել այդ երկարավուն, կարծես թե ածուխով նկարած հոնքերը և մանկական խորամանկ աչքերը: Մահճակալին եմ մոտեցնում ազատ աթոռը, նստում եմ և առանց երկար մտածելու՝ հարցնում եմ հայերեն.

— Ո՞րտեղացի եք դուք:

— Վաղարշապատից, — բերկրանքով ժրպտում է նա: — Մեղ ասացին, որ հյուր կդա, բայց ես չէի սպասում...

— Որ կդա հայրենակցուհիդ, — խոսքը վերջացնում եմ ես:

Մխիթար Հակոբյանը քսան տարեկան է։
 Երբ նա պատմում է իր մանկության մասին,
 լինձ թվում է, որ դա իմ եղբայրների մանկու-
 թյունն է։ Այդ մանկությունն անցել է էջմիած-
 նի ձեմարանի նույն բնդարձակ բակում, վանքի
 լճի ափին, որտեղ լողալ էին սովորում մեր քա-
 ղաքի բոլոր տղաները։ Ծիշտ նրանց նման՝ Մխի-
 թարը ձիով գնում էր իրենց խաղողի այգին,
 ձիւտ նույնպես ամառվա գիշերներին քնում էր
 հին տան հողե կտուրին, որի քիվի տակ կային
 բազմաթիվ ծիծեռնակի բներ։ Դպրոցն ավարտե-
 լուց հետո Մխիթար Հակոբյանը կանչվել էր բա-
 նակ, սովորել էր հրետանային ուսումնարանում
 և ապա ծառայել Գորիի պահեստային գնդում։

— Իսկ Գորույց ընկա ուղիղ Լենինգրադ, —
 պատմում է Մխիթարը։ — Կյանքումս այնքան
 սառույց չէի տեսել, որքան այս մի ամսում տե-
 սա Կրոնշտադտ և Օրանիենբաում տանող ճանա-
 պահին։ Իսկ ձյանը հաշիվ չկա արգեն... Ո՞ր
 կողմը նայես՝ «Արարատն» է, — ասում է իմ բն-
 կեր Հայկ Հարությունյանը։

— Ձեր գնդում հայեր շա՞տ կային։

— Բավականին։ Մենք եկանք պաշտպանե-

լու Լենինգրադը: Նրանք բոլորն այժմ էստո-
 նիայումն են: Գերմանացուն շատ հեռու քշե-
 ցին: Միայն իմ բախտը չբանեց: Մտա ես էս-
 տոնիա, մի քանի գյուղ անցա և մեկ էլ Նարվա
 դեռն անցնելիս վիրավորվեցի ձեռքից: Այնքան
 ցավ չէի գգում, որքան վիրավորանք: Գնում էինք
 սառույցի վրայով, ամեն բան լավ էր, գնդա-
 ցիրն իմ ձեռքումն էր. հենց նոր էի երկրորդ
 սկավառակը դրել՝ և հարկադրված եղա ետ մը-
 նալ: Որքան խնդրեցի, որ գոսպիտալ շուղարկեն,
 չօգնեց: Ա՛յ, հիմա կորցրի իմ Հայկին: Զէ՛ որ
 մենք միասին ենք վերջացրել Վաղարշապատի
 դպրոցը և սովորել հրետանային ուսումնարա-
 նում: Դեռևս հիշում եմ, որ երբ մորս հրաժեշտ էի
 տալիս, նա ինձ ասաց. «Ընկերոջ հետ մարտի
 գնալը, որդի՛ս, հավասար է հարսանիք գնալուն:
 Լա՛վ ընկեր եղիր, որ քեզ էլ սիրեն և հեշտ լինի
 կռիվելը...»: Վաշտում շատ համերաշխ էինք ապ-
 րում, իսկ Հայկն ինձ համար հարազատ եղբոր
 պես էր: Վստահվից ոչ հեռու այսպիսի մի դեպք
 պատահեց: Մենք բացատ դուրս եկանք, տեսանք
 ձյան մեջ մի ջարդված տանկ է ցցված: Հայկի
 հետ մոտեցանք տանկին նայելու, բայց տանկից

դուրս թռան վեցը գերմանացի և նկսեցին կրակել... է՛հ, երկուսին Հայկը գցեց, երկուսին ես, իսկ մնացած զույգին հավասար կիսեցինք և բերինք հրամանատարի մոտ: Իսկ նա՝ ծիծաղելով ասաց. «Ձեր ամեն ինչը հավասար է, եղբոր պես»: Ափսո՛ւս, որ դուք Հայկին չեք ճանաչում: Նրա աչքը դիպուկ է, իսկ սիրտը ջերմ: Շարունակ վազում էր հրամանատարի մոտ, խնդրում էր սնայպերական դարան ուղարկել: Ուրախ երիտասարդ էր, այգալիսին չես գտնի: Ծափ տուր՝ և արդեն պարում է: Միևնույն է, ես նրան կգըտնեմ: Թող միայն իմ գիպսը հանեն և հետ ուղարկեն զորամաս:

— Իսկ դուք ինչ կուզենայիք անել պատերազմը վերջանալուց հետո, — հարցնում եմ ես:

— Սովորելու եմ: Բայց ա՛յ, առաջ մտածում էի գրականությամբ պարապել, իսկ այժմ արդեն ես չեմ ընտրելու մասնագիտությունս: Ինչ որ ավելի պետք լինի: Կարող է քիմիկոս դառնամ, գուցե և ճարտարապետ: Դուք վաղո՞ւց չեք եղել վաղարշապատում: Այնտեղ շատ փոփոխություններ է կատարվել: Նոր պարկ են տնկել, շատ ծաղիկներ են տնկել, բոլոր հին

նստարանները փոխարինել են նորերով: Իսկ որ-
քան շատ նոր տներ կան: Եվ բոլորը քարե, ոչ
այնքան մեծ իհարկե, ինչպես լենինգրադում:
Այ, թե որ շուտ լավանամ և քաղաքը մի լավ
տեսնեմ: Թե չէ սանիտարական փակ մեքենայից
շատ բան չես տեսնի: Իսկ ես, գիտե՞ք, լենին-
գրադը սիրեցի դեռ կարգին շտեպած,— առաջ նա
կարճատև լուսթյունից հետո:— Եվ ոչ միայն
նրա համար, որ նա անշուշտ շատ գեղեցիկ է,
այլ և քաջ է զինվորի պես. ահա թե ես ինչպես
եմ մտածում: Իսկ զինվորը՝ զինվորի բարեկամն
է...

Հակոբյանը վաղուց մայրենի լեզվով չէր
խոսել և նրևի շատ էր ուզում իր մտքերը հա-
ղորդել: Հենց այդ պատճառով էլ նա անսպա-
նելի կերպով փոխեց խոսակցության թեման:

— Մի անգամ ես նստած էի մի գլուղում,
էստոնական մի տան մեջ: Տանտիրուհին գործ
էր անում, վառարան վառում, բան էր եփում:
Առաջ, թե իր տղան պարտիզան է: Խարաշաշ
մազերով, թուխ աչքերով մի կին էր: Վառարանն
էլ նման չէր մեր վառարանին, ուտելիքն էլ այն
չէր, իսկ ինձ շարունակ թվում էր, որ նա իմ

մոր նման է: Գուցե ժպտում էր նրա նման...
Մայրական ժպիտը երեւի ամենուրեք նույնն է...
Նա լռեց, ապա հանկարծ հարցրեց.

— Իսկ այստեղ արոտը ե՞րբ է սկսում կանաչել: Չէ՞ որ մեզ մոտ արդեն ձնծաղիկ կա:
Դուք հիշո՞ւմ եք մեր անտառը: Մենք շարունակ
այնտեղ էինք վազում ծաղիկներ քաղելու:

Ես նայում էի պատանեկական այդ գունատ
դեմքին, վիրակապով փաթաթված ծանր ձեռ-
քին և հիշում էի ոչ միայն մեր անտառը:
Ես հիշեցի թե՛ բամբակի դաշտերը, թե՛ դեղձի
այգիները և թե՛ գլխաշոր կապած թխամազ հայ
մայրերին, որոնց բարակ, ճարտար ձեռքերն ա-
մառն աշխատում են դաշտում, աշնանը միրգ ու
բամբակ են հավաքում, որոնց որդիները—եղ-
բայրները սովետական ժողովրդի բազմամիլիոն
ընտանիքում իրենց կյանքը չեն խնայում Հայ-
րենիրի ազատության ու պատվի համար:

3. Պարտիզան Զավեն Միբգախանյան

Զավեն Միբգախանյանը նրեանի խոշոր հիմնարկներից մեկի շոֆերն է եղել, բանակ է կանչվել պատերազմի առաջին իսկ օրերին: Կերչի մոտ մղված մարտերից մեկում վիրավորվել է Միբգախանյանը և դերի ընկել: Գերմաներեն հայհոյանք, վիրավորների հառաչանք, ապրանքատար վագոնի կոշտ հատակ. ահա այն ամենը, ինչ նրա հիշողության մեջ մնացել էր դեպի հյուսիս տանող երկարատև ճանապարհից: Նրան բերին վիրիցա ավանի մոտ գտնվող ճամբարը: Իսկ փոքր ինչ հեռու, համարյա թե կողքին, կռվում էր լենինի աննրկուն, քաջարի քաղաքը: Ռազմագերիները բոլորն էլ գիտեին լենինգրադի հերոսական պայքարի մասին: Եվ բոլորը ձգտում էին այնտեղ, դեպի թշնամու կողմից պաշարված սովետական այդ փոքր կղզին: Հարկավոր էր փախչել գերությունից: Ընկերների խորհրդով Զավենը ճամբարի պահակին ասաց, որ ինքը մասնագիտությամբ շոֆեր է, և շուտով նրան հանձնարարե-

ցին ապրանքատար ավտոմեքենա վարել:
 Հաճախակի ուղևորութիւնների ժամա-
 նակ Միրզախանյանը մանրամասնորեն ու-
 սումնասիրեց խճուղիներն ու սալուղիները,
 իսկ տեղական բնակչության հետ ունեցած խո-
 սակցութիւնից պարզեց, որ անտառի խորքում,
 Լուգա քաղաքի շրջակայքում գործում է պարտի-
 զանական մի բրիգադ: Ի դեպ, կարող էր ինքն էլ
 գլխի ընկնել, որ պարտիզանները հեռու չեն.
 համարյա ամեն օր լուրեր էին գալիս երկաթու-
 ղային պաստառը պայթեցնելու, գերմանական
 շտաբների հրկիզման, շրջակա գյուղերում գեր-
 մանական կայազորների վրա կատարված հար-
 ձակումների մասին: Շուտով ռազմագերիների
 ճամբարը փոխադրվեց Նովգորոդի մոտ: Թայց
 գերութիւնից փախչելու հեռանկարը գնալով ա-
 վելի իրական էր դառնում:

Օգոստոսի մի մութ երեկո Զավեն Միրզա-
 խանյանը և տասնմեկ ռուս ռազմագերիներ մե-
 քենայի մեջ ավտոմատ, հրացան, փամփուշտ և
 նոնակ բառնալով դուրս եկան Ֆաշիստական
 ճամբարից: Զավենը մեքենան քշեց Լուգայի ուղ-
 ղությամբ: Տումաշևից ոչ-հեռու պետք էր անց-

նել երկաթուղային կամուրջը, որտեղ գերմանական ժամապահ էր կանգնած: Անաղմուկ կերպով նրան հրացանի կոթով սպանելու փորձը չհաջողվեց: Հարկ եղավ հետևից կրակել: Լսելով կրակոցի ձայնը՝ գերմանացիները կրակ բաց արին Միրզախանյանի մեքենայի վրա: Հարկադրվելով մեքենայից իջնել՝ տասներկու գերի մարտիկները փախան դեպի անտառը և թաքնվեցին ծառերի արանքում: Գերմանական զնդակները նրանցից ոչ մեկին չդիպավ: Անտառում նրանց պատսպարեցին օկուպացված գյուղերի փախստական գյուղացիները և շուտով նրանց տարան ոչ-հեռու գտնվող պարտիզանական շտաբը:

Այսպես Զավեն Միրզախանյանին պատիվ վիճակվեց մարտական ահեղ օրերին ընդունվել պարտիզանների մեծ, խստաբարո ընտանիքում: Հարազատ Հայաստանի արևավառ ճանապարհներից, լեռնային բարձունքներից, որտեղ ավտոմոբիլի ճանապարհն անցնում է խոր կիրճերի վրայով, նա ընկավ հյուսիսային անտառների ու ճահիճների թավուտը:

Բայց ապրելով անտառի թավուտներում՝

Թշնամու խորը թիկունքում, Զավենը ոչ մի օր
իրեն օտարութեան մեջ չէր զգում։ Ռադիոն լու-
րեր էր բերում հեռավոր Հայրենիքից, իսկ ուռւ
ընկերները հարազատ եղբայրներ էին։

Պարտիզան Միրզախանյանի հաշվին գրանց-
ված էր մի քանի տասնյակ կիլոմետր վնասված
երկաթուղային գիծ, դիպուկ գնդակով ոչնչացված
բազմաթիվ գերմանական ժամապահներ, ոչնչաց-
ված հեռագրա-հեռախոսային շատ սյուներ։

Սկսվեցին Լենինգրադի ռազմաճակատի թեժ
մարտերի օրերը։ Պարտիզանական ջոկատները
թիկունքից հասցրած հարվածներով պետք է օգ-
նեին Կարմիր Բանակին թշնամու նկատմամբ
հաղթանակ տանելու։ Պարտիզանները բազմիցս
հարձակվում էին գերմանացիների վրա և զգա-
լի վնաս հասցնում։ Կարմիր Բանակի հետ պար-
տիզանները Լենինգրադի հողը մաքրեցին գեր-
մանացիներից և հարյուրավոր կիլոմետրերով
հետ քշեցին նրանց։

Եվ վրա հասավ այն պայծառ, տոնական օ-
րը, երբ ժողովրդական խիզախ վրիժառուները
դուրս եկան անտառներից ու ճահիճներից, թո-

դին դադանների բացած կաժանները և լայն ճանապարհներով առաջ շարժվեցին դեպի Լենինգրադ, դեպի այն քաղաքը, որ երկու և կես տարի նրանց ոգեշնչում էր ահեղ և անխնա պատերազմ մղելու թշնամու դեմ:

1944 թվի մարտի 1-ը ընդմիշտ կմնա Լենինգրադցիների հիշողության մեջ: Քաղաքը դիմալորում էր պարտիզաններին: Խարույկների ծխից սևացած տղամարդիկ ու կանայք ջոկատ-ջոկատ, բրիգադ-բրիգադ քաղաք էին մտնում, այրող, սառը քամուց հողմահարված, օդում կոշտացած դեմքերով: Տարբեր տեսակ հագնված, զինված ռազմաավարային ավտոմատներով և հրացաններով, նրանք ոչ միայն Լենինգրադի ցանկալի հյուրերն էին, ոչ միայն նրա պաշտպանները: Նրանք մտնում էին քաղաք, ինչպես հարազատ տունը:

Լենինգրադցիների դեմքն ուրախությանից փայլում էր, շատերը արտասվում էին: Այդ արդունքները, այդ ուրախությանը տեսնում էր նաև Զավեն Միրզախանյանը, որ ավտոմատն ուսից կախած՝ պարտիզանների հետ մտնում էր Լենինգրադ, հերոս քաղաքը:

4. Ն ա մ ա կ ն ե ր ք

Նավասենյակում շարժվելու տեղ չկար: Նրա տարանների, տախտերի վրա և նույնիսկ հատակին նստել էին ծովայիններ: Էլեկտրական լույսը լուսավորում էր երիտասարդ դեմքերը, որոնք ուշադրությամբ հետևում էին ընթերցանությանը: Այդ ընթերցումը բազմիցս ընդհատվում էր ուրախ ծիծաղով և ունակականերով: Եվ կտրվելով գրքից՝ ես հանդիպում էի վերին տախտից ինձ նայող մուգ աչքերի համառ, քննախույզ հայացքին: Ընթերցումից հետո ես դեռ երկար ժամանակ զրուցում էի ծովայինների հետ և նավասենյակից դուրս եկա այն ժամանակ, երբ արդեն մըթնել էր: Իմ առջև տարածվում էր սառցապատ Ֆիննական ծոցը: Դիմացի ափից լսվում էին հրետանային ծանր համազարկեր: «Որքա՞ն հեռու եմ ես հայրենի վայրերից», չգիտեմ ինչու անցավ մտքովս:

— Ասացեք, դուք չե՞ք կարոտում հայրենի տեղերին, — հարցրեց ինձ մեկը հայերեն:

Նա ցնցվեցի անականկալից և հոտ նայեցի: Իմ հետեւեւմ կանգնած էր մի կարմիրնավատորմային, որ այնպես համառ նայում էր ինձ ընթերցման ժամանակ:

— Իսկ դո՞ւք:

— Երբ ազատ եմ լինում՝ շատ եմ կարտառում, բայց ազատ ժամանակ համարյա թե չի լինում,— պատասխանեց նա ժպտալով:— Պատերազմ է:

Այսպես ես ծանոթացա բալթիական ծովային, Երևանի կոնսերվի գործարանի նախկին բանվոր Յուլի Ավետիսյանի հետ: Պատերազմի առաջին օրերին բանակ կանչվելով՝ նա ավարտել էր Մախաչ-Կալայի ստորջրյա նավարկության դպրոցը: Եղել էր Յարոսլավլում, կռվել էր ծովային հետևակի շարքերում, վոլոկոլամսկի մոտ: Վիրավորվել էր և վերքը բուժվելուց հետո փոխադրվել Բալթիկա: Այժմ նա ծառայում է ականորս նավի վրա:

— Նամակազրություն ունե՞ք ձեր հարազատների հետ:

— Իհարկե: Երեկ երկու նամակ ստացա: Ուզո՞ւմ եք կարդալ: Քրոջիցս է:

«Յուլա՛կ ջան,— կարդացի ես: — Ստացանք
քո նամակը: Իմ թանկագի՛ն հղբայր, ստացանք
նաև քո անհովար գլխարկով լուսանկարը: Այն-
պես ուրախացանք, որ նկարագրել չեմ կարող:
Մյուս օրը լուսանկարը տարանք գործարան և
ցույց տվինք ընկերներին: Դիրեկտորն ասաց,
թե մենք պետք է հպարտանանք, որ դու Բալ-
թիկայում ես, պաշտպանում ես Լենինգրադը:

Առո՛ղջ եղիր, լավ կռվիր, իսկ մենք ապրում
ենք քո մասին մտածելով:

Համբուրում ենք քեզ կարոտով ու սիրով:
Քո քույր Կարինե»:

— Այս նամակն էլ ընկերոջս հարսնա-
ցուիցն է,— ասաց Յուլակը,— մեկնելով երկրորդ
ծրարը,— մենք միասին ենք սովորել:

«Սիրելի՛ Յուլակ: Քրոջիցդ իմացա քո հաս-
ցեն և ուզում եմ մի քանի տող գրել քեզ: Հի-
շո՞ւմ ես, դպրոցում Լենինգրադի մասին ինչպիսի
հետաքրքիր բաներ էր պատմում մեզ մեր ծե-
րուկը: Այժմ դու այդ մեծ քաղաքի պաշտպանն
ես: Մեր բոլոր ընկերները նախանձում են քեզ:
Կռվի՛ր, թանկագին ընկեր, մեր հայրենիքի ազա-
տության համար, կռվի՛ր ոչ միայն քեզ համար,

այլև քո ընկերների համար: Դու մեր գործարանի միակ բալթիականն ես:

Պատերազմը կվերջանա, կզատ, կտեսնես, թե մենք ինչպես կգիմափորենք հաղթողներին: Ամուր սեղմում եմ ձեռքդ: Սեֆիկ»:

— Պատասխանե՞լ ես նրանց:

— Թե՛ քրոջս և թե՛ Սեֆիկին: Գրե՛լ եմ. «Մի՛ անհանգստանաք, չեմ խայտառակի ո՛չ մեր հայրենիքը, ո՛չ էլ սովետական ծովայինի պատիվը: Քանի որ հայրենիքն ինձ այս պոստին է նշանակել, ես այն չեմ թողնի: Թշնամուն կխփեմ թե՛ ցամաքում և թե՛ ծովում: Այդպես էլ գրե՛լ եմ. — «Թե ցամաքում և թե ծովում»:

— Շուտով մեր ականորս նավը ծով դուրս կգա, այն ժամանակ նույնիսկ նամակ կարդալու րոպե չի լինի, ուր մնաց հայրենիքի մասին հիշելու:

Մեր գլխի վերև անաղմուկ կերպով շարժվում էր կաթնագույն բարձր լուսարձակի ճառագայթներից հյուսված վրանը:

— Իսկ առայժմ ահա իմ երկինքը, — շարունակեց Յուլիկը, — ահա իմ ցեխը, — նա ցույց

տվեց նախասենյակը,— ահա իմ Հայրենիքը,—
գլխով արավ նա Լենինգրադի կողմը:

Յուլիկ Ավետիսյանն ինձ ոչինչ չպատմեց
իր մարտական գործերի մասին: Բայց նրա հրա-
մանատարը՝ կապիտան-լեյտենանտ Չուգովը
հետո ինձ ասաց, որ Յուլիկ Ավետիսյանը իսկա-
կան բալթիական է, անվեհեր, խիզախ, հիանա-
լի ընկեր է, բազմիցս վտանգի է ենթարկել իր
կյանքը և փրկել ընկերներին:

ԱՆՆԱ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ



ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

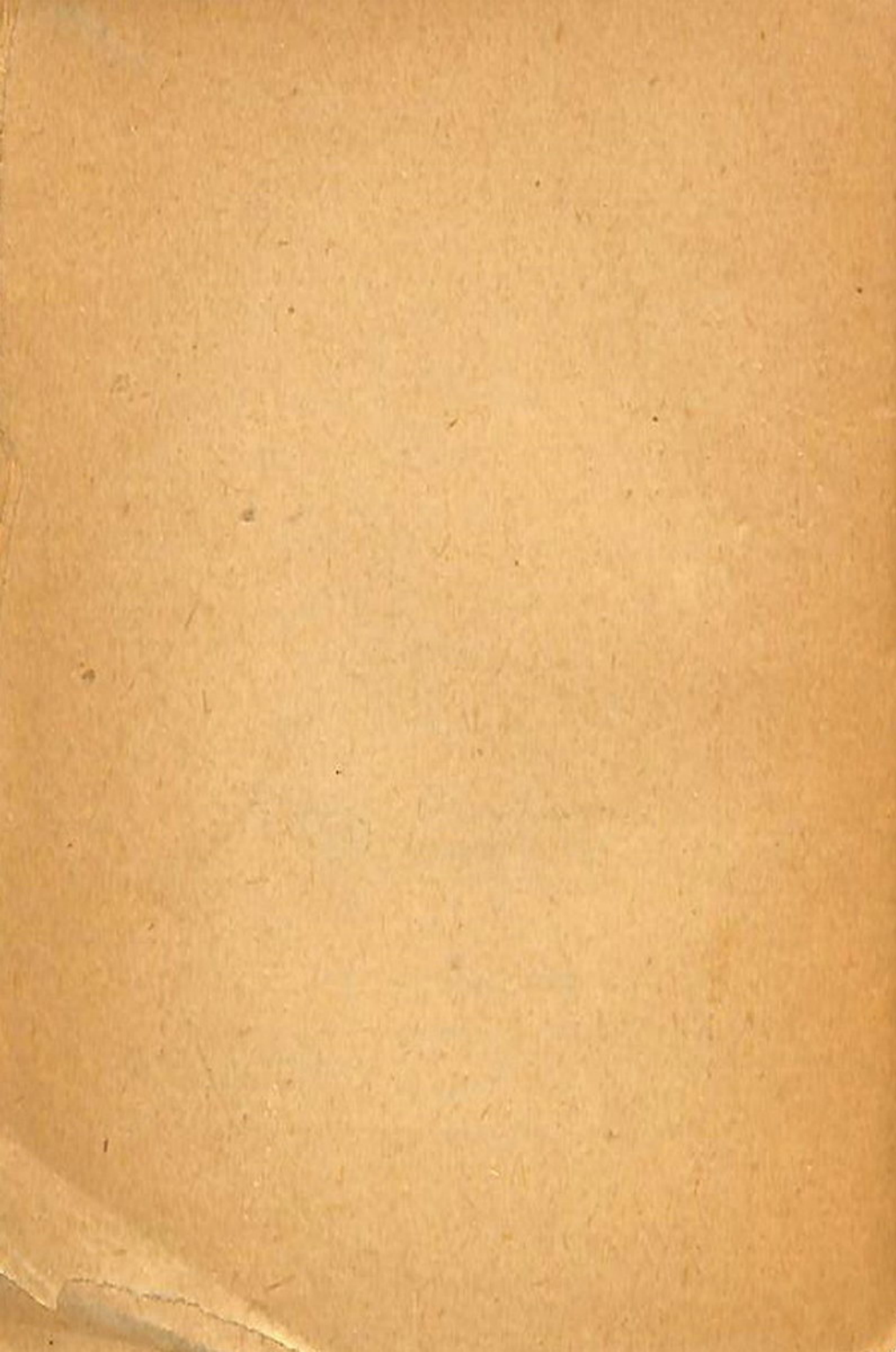
	12
Առաջաբանի փոխարեն	3
Մեծ քաղաքի հայրենասերը. — Նիկոլայ Տիխոնով	6
Գեներալ-մայոր Բենյամին Գալստյան — Ա. Ռոզեն	12
Առջևում Հայկ Մելքոնյանն է. — Մայր Ա. Միխայլով, Կապիտան Վ. Վասի- լևսկի	22
Սերգո Ղաղարյանի բնագիծը. — Մայր Ա. Բրուսնիչկին, Կրասեր-լեյտե- նանտ Ն. Յակովլև	33
Զորս հանդիպում. — Աննա Հովհաննիսյան	39
1. Գազիկ Նսայանի նկարները	
2. Իմ հայրենակիցը	45
3. Պարտիզան Զավեն Միրզախանյան	51
4. Նամակներ	56

Թարգմ. Ռ. Վարդապետյան
Թարգմ. Խմբագիր՝ Հ. Պարոնյան

ՎՖ. 00529, Գ. 18: Տիրուծ 3000. 1³/₄ տպ. մ.:

Ստորագրված է տպագրության 9/II—16 թ.:

ՀՅՄՌ ԺԿՍ-ին կից Պոլիգրաֆիայի և հրատ. վարչության
№ 3 տպարաններում, Ալլանգերդյան № 65, 1946:



ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.



FL0043426

(174)

1860. 1. 2. 3. 4.

9/27/21

A I
7011